

Skuteczność prawa w rozwiązywaniu problemów przewrotnych. Studium przypadku polityk antysmogowych w Małopolsce

Popularnonaukowe streszczenie projektu

W ostatnich latach problem zanieczyszczenia powietrza stał się tematem ożywionych dyskusji i zainteresowania opinii publicznej. Jest to przejaw stale rosnącej świadomości zagrożeń środowiskowych, utożsamianych obecnie przede wszystkim ze zmianami klimatu. Unikający dotychczas tego tematu politycy zaczęli więc poszukiwać sposobów skutecznej reakcji na pogarszającą się jakość środowiska naturalnego. Przyjęła ona postać wprowadzanych w Polsce na terenie różnych województw tzw. uchwał antysmogowych. W Małopolsce uchwały takie przyjęto w latach 2016 i 2017 - odpowiednio, na terenie miasta Krakowa oraz na pozostałym obszarze województwa. Wprowadziły one dwa różne reżimy regulacyjne, odpowiadające dwóm odmiennym filozofiom rozwiązywania podobnych do zanieczyszczenia powietrza problemów: filozofii opartej na zakazach i ich egzekwowaniu oraz filozofii zachęt ekonomicznych.

Celem projektu jest stworzenie interdyscyplinarnego zespołu badawczego, którego zadaniem stanie się ocena skuteczności przyjętych na terenie województwa Małopolskiego uchwał. Wychodzimy od spostrzeżenia, że w przypadku Małopolski mamy rzadką możliwość bezpośredniego mierzenia skuteczności wprowadzonego prawa i stojących za nim wspomnianych już konkurencyjnych filozofii regulacji. Dzieje się tak dlatego, ponieważ na terenie województwa funkcjonuje sieć czujników mierzących poziom zanieczyszczenia powietrza, co pozwala z matematyczną precyzją określić wpływ przyjmowanych regulacji na rzeczywistość.

Jednocześnie w przypadku zanieczyszczenia powietrza obserwujemy dynamikę charakterystyczną dla pewnej złożonej klasy problemów, które w literaturze określane są mianem *problemów przewrotnych*. Kategoria przewrotnych problemów jest ciągle rozwijana w naukach społecznych od lat 70-tych, a nasz zespół badawczy zamierza włączyć się w te wysiłki proponując zupełnie nową perspektywę badania przewrotności. Naszym zdaniem bowiem za przewrotność odpowiada często instytucjonalny wymiar problemu, którego znaczenie nie było dotychczas należycie opisane w literaturze. Polega on na zaobserwowanym przez nas zjawisku instytucjonalnej inercji, kiedy instytucje powołane do szukania rozwiązań, z uwagi na potencjalną odpowiedzialność związaną z ich wdrożeniem, starają się podejmować działania co do zasady nieskuteczne, bo uzależnione od zachowania się innych (instytucji, indywiduów).

Celem lepszego zrozumienia zagadnienia tego zjawiska będziemy chcieli poznać dokładniej motywy działania i argumenty stron zaangażowanych w proces przyjmowania uchwał antysmogowych. Zbadamy więc nie tylko oficjalne dokumenty pojawiające się na różnych etapach procesu legislacyjnego, treść kampanii informacyjnych czy debat na temat sposobów skutecznej walki z zanieczyszczeniem powietrza, ale również przeprowadzimy wywiady pogłębione z osobami zaangażowanymi w proces przyjmowania nowego prawa.

W ramach proponowanego przez nas badania nie tylko więc będziemy starać się określić skuteczność różnych sposobów rozwiązywania złożonych, przewrotnych problemów, których jednym z przykładów jest właśnie smog, ale również rozwinąć nieznaną dotychczas obszar teorii problemów przewrotnych z perspektywy teorii i socjologii prawa, gdzie zagadnienie skuteczności regulacji prawnych było badane od wielu lat. Ta wieloaspektowa, interdyscyplinarna perspektywa stanowi o wartości dodanej proponowanego projektu badawczego, który przyjmie ogólną strukturę studium przypadku. Praktycznym efektem projektu będzie wypracowanie zbioru zaleceń do wykorzystania przez decydentów chcących w sposób skuteczny rozwiązywać złożone problemy społeczne posiadające cechy przewrotności.